

אם היה נשוי [שיש לו פת בסלון] מותר לאחוז.

ו. ואיבעית אימא: כי הא, באופן זה אורי ליה שמואל לרב יהודה שיעשה: דתני אבא בריה דרבי בנימין בר חייא — על אף שאסור לאחוז באמה, אבל מסייע בכצים מלמטה:

ז. ואיבעית אימא: כי הא, אורי ליה שמואל לרב יהודה: דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן — גבול יש לו לאיסור האחיזה: מעטרה ולמטה — מותר.

מעטרה ולמעלה [לכוון הגוף] — אסור. וכן יג-ב הורה לו שיאחז מעטרה ולמטה.

אמר רב: המקשה עצמו לדעת — יהא (16) בנידוי

ומקשה הגמרא: ולימא רב — אסור להקשות עצמו לדעת!?

ומתרצת: דלכך נקט רב האי לישנא, לומר לך שאיסורו חמור ביותר משום דקמגרי יצר הרע אנפשיה [ר"ן שבת פרק יד].

ורבי אמי אמר: המקשה עצמו לדעת —

אלמא, דכיון דבעיתי, שמפוחדים אנשי החיל מחמת המלחמה — לא אתי לנסוכי.

הכא נמי — כיון דבעיתי רב יהודה בעומדו על הגג — לא אתי להרהורי!

ומבאר הגמרא: והכא מאי "ביעתותא" איכא?

א. איבעית אימא — ביעתותא דליליא ודאיגרא [מהעמידה על שפת הגג בשעת לילה].

ב. ואיבעית אימא — ביעתותא דרביה [שרב יהודה היה תלמידו של שמואל].

ג. ואיבעית אימא — ביעתותא דשכינה [השורה בבית הכנסת, שעמד על גג].

ד. ואיבעית אימא — אימתא דמריה עליה [שהיה רב יהודה ירא שמים, והיה מותר לו לאחוז באמתו אפילו שלא על הגג].

דקרי שמואל עליה דרב יהודה: אין זה ילוד אשה! [שהוא כה ירא שמים].

ה. ואיבעית אימא, לכך היה מותר לרב יהודה לפי שנשוי היה, דאמר רב נחמן: (15)

15. נחלקו הפוסקים האם תרוצי הגמרא מודים זה לזה, וקיימים כולם להלכה, או שכל תירוצי חולק על משנהו. הרמב"ם [איסור"ב כא כג] הביא להלכה רק ההיתר לנשוי, וביאר הגר"א [אהע"ז כג יג] שסובר הרמב"ם שהתירוצים חלוקים ורק אחד קיים להלכה. הרא"ש והשו"ע [אור"ח ג יד-טו] סוברים שאין מחלוקת בין התירוצים, ופסקו להלכה את כולם.

16. תוס' [ד"ה "המקשה"] ביארו שחייבים לנדותו, אולם כל עוד לא נידהו אינו בנידוי כמתירים.

כתבו התוס' [ד"ה "כל היד"] שההיתרים המזכירים בגמרא לנשוי ומעטרה ולמטה הם רק

15. נחלקו הפוסקים האם תרוצי הגמרא מודים זה לזה, וקיימים כולם להלכה, או שכל תירוצי חולק על משנהו. הרמב"ם [איסור"ב כא כג] הביא להלכה רק ההיתר לנשוי, וביאר הגר"א [אהע"ז כג יג] שסובר הרמב"ם שהתירוצים חלוקים ורק אחד קיים להלכה. הרא"ש והשו"ע [אור"ח ג יד-טו] סוברים שאין מחלוקת בין התירוצים, ופסקו להלכה את כולם.

כתבו התוס' [ד"ה "כל היד"] שההיתרים המזכירים בגמרא לנשוי ומעטרה ולמטה הם רק

נקרא עברייין! משום שכך אומנתו של יצר הרע — היום אומר לו עשה כך, ולמחר אומר לו עשה כך, ולמחר [אחר שהאדם מציית לו, והרי הוא מסור בידו], אומר לו: לך עבוד עבודת כוכבים! והולך ועובר.

איבא דאמרי: אמר רבי אמי: כל המביא עצמו לידי הרהור — אין מכניסין אותו במחיצתו של הקב"ה! דכתיב הכא [בענין השחתת זרע] (17) "וירע בעיני ה' אשר עשה אונן". וכתוב התם [באלה שאינם נכנסים

במחיצתו של הקב"ה], "כי לא אל הפין רשע אתה — לא יגורך [לא יגור יחד עמך במחיצתך] אדם רע!"

ואמר רבי אלעזר: מאי דכתיב "ידיכם דמים מלאו" — אלו המנאפים ביד! [שמשחיתים זרעם בידם].

תנא דבי רבי ישמעאל: "לא תנאף אשה" לא כתיב, אלא (18) "לא תנאף" סתם — לומר שלא תהא כך שום ניאוף — בין ביד (19), בין ברגל!

השבין סימן טו] שעיקר איסור הוצאת זרע הוא בהרהור שגורם לכך, אלא שלא ענשו על הרהור שלא הביא למעשה. וביאור הדבר נראה על פי דברי הרמב"ם במורה הנבוכים [חלק ג פרק ח] שקשים הרהורי עבירה מעבירה, שהחוטא בהרהור חטא בשכל שהוא הנעלה בגוף, ואין דומה מרד עבד פחות למרד שר גדול.

אולם הב"ח [כג, ג] כתב להפך שההרהור והקשוי נאסרו מחשש שיבוא לידי השחתת זרע, וראה בשו"ע [או"ח רמ א] שאסר הרהור וקשוי אפילו לאשתו שאין בה חשש השחתה.

18. הרמב"ם [איסו"ב כא, יח] והרי"ף [שבת פרק יד] כתבו שמכאן לומדים איסור למוציא זרע לבטלה, וביאר המעדני יו"ט [אות מ] שלא תנאף סתם בלא לפרט עם מי משמע בלא מישהו נוסף אלא עם עצמו. ובפני המשניות [סנהדרין נד, א] כתב הרמב"ם דרשה זו ללמוד ממנה איסור קירבה לעריות, וצ"ע.

19. בשו"ת צפנת פענח [ורשא קסד] ובחידושי ר' ראובן [יבמות יג"טו] ביארו שישנם ב' איסורים נפרדים בהוצאת זרע לבטלה א. השחתת הזרע וקלקולו. ב. עצם מעשה ההוצאה. ועי' לעיל [הערה 9] שביארנו דבריהם. ואיסור "לא תנאף" הנדרש בסוגייתנו היא המקור

מאליו, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א. אולם השו"ע [אה"ע ז כג, ב] פסק שהמוציא זרע לבטלה הרי הוא מיד בנידוי ואין צריך לנדונו.

בבית שמואל [שם ס"ק ג] הקשה, שסתר בזה השו"ע למה שכתב ביו"ד [שלד, מג] שהמקשה עצמו לדעת הוא אחד מעשרים וארבע דברים שבית דין מגדים עליהם, הרי שבלא נידוי בית דין אינו מגודה. ובשו"ת פני יהושע [מד] הקשה סתירה זו גם בדברי הרמב"ם. ותירץ בשו"ת הרדב"ז [א' תקנא] שרק המקשה עצמו לדעת ולא הוציא זרע צריך מעשה בית דין כדי שיהא בנידוי וזהו פסק השו"ע ביו"ד, אבל המוציא זרע מגודה הוא מעצמו ודינו כתב השו"ע באה"ע ז.

הגר"א [כג ס"ק ה] כתב שכל המקור לנדות את המוציא זרע הוא ק"ו ממקשה עצמו, ולדבריו אי אפשר לתרץ כרדב"ז ולחלק בין מקשה עצמו למוציא זרע שהרי נלמדו זה מזה. ותירץ הגר"א שב' דיני השו"ע נכונים ואף על פי שהמקשה עצמו בנידוי מאליו מצווה על בית הדין להוסיף ולנדונו גם הם.

17. צריך עיון, מהי ראית הגמרא מהפסוק "וירע בעיני ה'" שנאמר באונן שהשחית זרעו ונקרא רע, שכל המביא עצמו לידי הרהור בלבד נקרא רע. ומקושיא זו למד ר' צדוק הכהן [תקנת

תנו רבנן: הגריב, והמשחקין בתינוקות —
מעכבין את ביאת המשיח!

ודנה הגמרא: בשלמא גרים מעכבים, כדרבי
חלבו.

לאיסור במעשה ההוצאה.

עיקר הראיה שישנו איסור במעשה ההוצאה גם בלא קלקול הזרע היא מהגמרא ביבמות [עו, א] "שלח ליה ר"א בר אבין לאביי היכי עבדינן" וכו' שמבואר שם שגם במקום שהותרה השחתת הזרע כגון כדי לדעת אם אינו כרות שפכה, מכל מקום אסור לעשות המעשה בידים, אלא ינהג כדרך שביארה הגמרא שם ויצא הזרע מעצמו. ומוכח שיש איסור במעשה ההוצאה גם במקום שממ"נ ישחת הזרע.

ואי אפשר לומר שזהו כל האיסור, שהתוס' בכתובות [לט, א ד"ה "שליש"] כתבו שאסור לאשה להניח מוך אחר תשמיש משום קלקול הזרע, ושם הרי אין מעשה ההוצאה.

וכן מוכח מהשו"ע [אהע"ז כג, א] שפסק "אסור להוציא שכבת זרע ועוון זה חמור מכל העבירות" ובסעיף ב' הוסיף "אלו שמנאפים ביד לא די להם שאיסור גדול הוא אלא שהעושה כן יהא בנידוי", והוכיח ר' ראובן מדברי השו"ע הללו שישנם ב' איסורים הראשון השחתת הזרע גם לא בידיו כתבו השו"ע בסעיף א', והשני משום לא תנאף חמור עוד יותר וביארו השו"ע בסעיף ב'.

ויש ליישב בזה קושיית הערוך לנר על התוס' [לעיל עמוד א' ד"ה "נשים"] שכתבו שאשה אף על פי שאינה במצוות פרו ורבו אסורה בהשחתת זרע משום שהוקשו לאיש לכל עונשים שבתורה. והקשה הערוך לנר כיון שאינן בכלל העשה מדוע יכללו בעונש. ולמבואר שישנו איסור נוסף משום "לא תנאף" מתורץ שבאיסור זה לבדו כלולות גם הנשים.

אולם מהתוס' הרא"ש [שם] מוכח שהאיסור הוא רק משום פרו ורבו, שהקשה שם מדוע מי

שכבר קיים המצווה לא יותר בהוצאת זרע, ואם ישנו איסור נוסף אין מקום לקושיא זו. ובחידושי ר' ראובן [שם, הגהה 8] הביא מספר הישר לר"ת לפטור מהאיסור את מי שקיים פרו ורבו.

נפקא מינה לדינא מנידון זה כתב באגרות משה [אהע"ז חלק א, עא] לגבי הזרקת זרע למעי האשה שחידשו הרופאים בזמנינו (הפרית מבחנה), שאין הזרע הולך לאיבוד ואדרכה בכך מקיים פרו ורבו, ומיהו עדיין שייך לאסור ההוצאה בידים משום מעשה ניאוף, והתיר שם למעשה רק כשיצא מעצמו.

נפקא מינה נוספות מצינו א. בצפנת פענח [איסור"ב כא, ט] שאסור לסריס להשחית זרע ואף על פי שאין בידו לקיים פרו ורבו, עדיין שייך בו איסור "לא תנאף".

ב. האחיעזר [חלק ג, כד] התיר קלקול זרע ע"י גרמא, אבל מעשה ניאוף גם בגרמא אסור. ג. כשאינו מתכוין או מתעסק אף על פי שבכל התורה מותר, כתב ר' ראובן [יבמות יג] שיש לאסור בהוצאת זרע משום "לא תנאף" שאיסור זה הוא בנפעל בגופו. ובחזו"א [קד, ב] נסתפק בזה.

ד. המוציא זרעו של חבירו מצינו במסכת כלה רבתי [פרק ב] שחייבים שניהם, וביאר ר' ראובן שעושה המעשה חייב על ההשחתה, והאדם שעושים בו חייב משום לא תנאף. וגם בדין זה נסתפק החזו"א [שם].

ה. דש בפנים וזורה בחוץ כמעשה ער ואונן, שיטת ר' אליעזר [יבמות לד, ב] שזהו דרך ביאה ואין איסור במעשה ההוצאה וחייב רק משום השחתת הזרע וביטולו מפרו ורבו, ומש"ה התיר במעוברת שבין כך לא תעבר שוב.

דאמר רבי חלבו: קשין גרים לישראל
כספחת⁽²⁰⁾ [צרעת]!

אלא "משחקין בתינוקות" — מאי הוא?

אילימא משכב זכור? — הא בני סקילה
נינהו! ולא רק מעכבים את המשיח ותו לא.

אלא, שמא תאמר שמשחיתים זרעם דרך
איברים [ואילו משכב זכור הוא דוקא דומיא
דמשכב אשה] —

עדיין קשה: והא "בני מבול" נינהו, שהוא
ביטוי יותר חמור מעיכוב המשיח!

ומתרצת הגמרא: אלא, דנסיבי, שהם
נושאים נשים קטנות, דלא בנות אולודי
נינהו⁽²¹⁾, ואין בכך איסור משום השחתת
זרע, אלא משום שמתבטלים מפריה ורביה.

דאמר רבי יוסי — אין בן דוד בא אלא
עד⁽²²⁾ שיכלו נשמות שבגוף!

"גוף" הוא מקום האוצר של כל הנשמות.
וכל עוד לא הוצאו ממנו כל הנשמות אין בן
דוד בא. ונמצא שמי שמונע עצמו מלהוריד
נשמות מה"גוף" לעולם — מעכב בכך את
הגאולה!

בקביעות מותר, והנושא קטנה בכל ביאותיו יש
השחתת זרע.

הרא"ש [ש"ת לג, ג] והרמ"א חולקים על
הטור והשו"ע וסוברים שאין בנושא קטנה משום
השחתת זרע שהרי עושה בדרך ביאה, וכמבואר
בתוס' ביבמות [יב, ב] ובכתובות [לט, א]. וכן
הכריע הב"ח מדברי הרבה מהראשונים. והט"ז
כתב שכל האיסור לישא קטנה היא חומרא בלבד
ומדינא יכול לישא קטנה או עקרה.

22. הקשו התוס' מהגמרא בשבת [ק"ח, ב]
"אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן
מיד נגאלין" וכיצד יגאלו מיד ועדיין לא נולדו
כל הנשמות שבגוף. ותירצו שהיו יולדת הרבה
בכרס אחד.

ובמהרי"ץ חיות הקשה על תירוצם מהגמרא
בסנהדרין שאל רבי יהושע בן לוי לאלוהי אימתי
יבוא משיח, והשיב לו "היום אם בקולי
תשמעון", ובאותו יום אי אפשר שיוולדו הרבה
בכרס אחד.

המהרש"א תירץ שאין צורך להוליד ילדים
רבים, אלא כשם שאמרו שהיתה אשה אחת
במצרים יולדת שישים ריבוא, והכוונה למשה
ששקול כנגד כל ישראל, גם כאן אם יזכו

20. טעמים רבים נאמרו מדוע קשים הם הגרים,
רש"י ביאר שמחמת שאין בקיאים בדינים
נכשלים בקיום המצוות ובאה פורענות, ועוד
שלומדים ישראל מהם. תוס' כתבו שאין שכינה
שורה אלא על משפחות המיוחסות שבישראל.
טעם נוסף כתבו התוס' בקידושין [ע, ב]
שהקפידה התורה על צער הגר והזהירה על זה
עשרים וארבע פעמים, ואי אפשר שלא יקניטו
אותם ויעברו על האיסור. ובשם הרב אברהם גר
כתבו התוס' [שם] שמדקדים הגרים במצוות
וגורמים שהקב"ה זוכר עוונות ישראל שאין
מדקדים כמותם.

21. הטור והשו"ע [אה"ע"ז כג, א] כללו האיסור
לישא קטנה ביחד עם איסור הוצאת זרע, וכן
כתב הרבנו יונה [שערי תשובה שער ג קיג].
והקשה הב"ח אם נחשבת ביאה שאינה ראויה
לעיבור להשחתת זרע היא אסור לבוא על זקינה
ועקרה, ותירץ שדווקא כשידע מלכתחילה קודם
הנישואין שלא יוכל לקיים פרו ורבו אסרו
הביאה. ובפרישה [שם, א] הקשה, שהטור סתר
בזה לפסקו [בסימן כה] שמותר לבוא על אשתו
שלא כדרכה ואף על פי שאי אפשר שתתעבר
בדרך זו. ותירץ שדווקא כשאין נוהג כך

שנאמר "כי רוח מלפני יעטוף, ונשמות — אני עשיתי". שביאורו: הרוחות שלפני, שגזרתי שיולדו, הם "יעטופו", יאחרו [מלשון "והעטופים ללבן"] את הגאולה הנזכרת באותו פסוק.

שנינו במשנה: כל היד המרבה לבדוק באנשים — תקציץ!

איבעיא להו: האם דינא תנן, שהדין הוא שקוצצים את ידו ממש, או לטותא תנן [קללה — שראוי לידו שתקציץ]?

וביאור הספק הוא: האם דינא תנן — כי הא דרב הונא קין ידא! [כמבואר בסנהדרין, שכל המרים יד על חבירו תקציץ ידו. ועשה כן רב הונא בפועל!] וכמו כן הכא יש לקוץ את היד.

או לטותא בלבד תנן?

תא שמע: דתניא: רבי טרפון אומר: השולח יד לאמה — תקציץ ידו עוד בעודה על טבורו!

אמרו לו: כיצד זה קוצצים את היד בעודה

על הטבור? — והלא כרסו נבקעת בכך, והוא אינו חייב אלא בקציצת ידו!

אמר להן רבי טרפון: מוטב כי תבקע כרסו, ואל ירד לבאר שחת!

ומוכיחה הגמרא: אי אמרת בשלמא דינא תנן — היינו דאמר ליה: והלא כרסו נבקעת?!?

אלא, אי אמרת לטותא תנן ואין קוצצין את ידו בפועל — מאי "כרסו נבקעת" איכא!?

ודוחה הגמרא: אלא מאי — דינא תנן? וכי לא סגי, לא יתכן לומר שתקציץ ידו כשהיא לאו על טבורו? ומדוע אמר רבי טרפון שתקציץ דוקא על טבורו?

אלא, הכי קאמר רבי טרפון: כל המכניס ידו למטה מטבורו [ונוגע באמתו]⁽²³⁾ — תקציץ היד! ולעולם לטותא היא בלבד [וכך ביאור דבריו: יד לאמה תיקציץ לפי שהכניס ידו למטה מטבורו].

אמרו לו לרבי טרפון: ישב לו קוץ בכרסו [באמתו] האם לא יטלנו?

ואין זה מעיקר הדין. ולכן חולק הט"ז וסובר שטבור הכוונה לאמה ורק שם האיסור מעיקר הדין. ופי' זה כתב הט"ז גם באהע"ז [כג, ב] וכן דייק המהרש"א [ד"ה כל המכניס] מהתוס'.

בעזר מקודש [שם, ד"ה "מה שאמרו"] תירץ את קושית הט"ז שרבי החמיר על עצמו שגם כשהיה לבוש בגדים לא הושיט ידו מתחת לטבור, ומעיקר הדין האיסור הוא רק לערום. והמגן אברהם [או"ח ג, יד] כתב שבתוס' ד"ה "אם היה" [לעיל עמוד א] מבואר שחומרת רבי היא שאף על פי שהיה נשוי לא הושיט, והאיסור מדינא הוא רק לבחור. ומיהו בעיקר הדין סובר

לאחישנה יולד אחד ששקול כנגד כל נשמות שבגוף.

23. הב"ח [אהע"ז כג, ג] סובר שביאור הגמרא הוא כפשוטו ואסור למי שאינו נשוי להוריד ידו מתחת לטבור. והביא מרבנו האי גאון שגם כשמתרחץ אסור, ובבאר היטב [ה] הביא שדרך העברה עם שאר הגוף מותר.

הט"ז [יו"ד קפב, ג] הקשה על הב"ח מהגמרא בשבת [קיה, ב] שרבי נקרא רבינו הקדוש משום שלא הושיט ידו מתחת לאבנטו, משמע שרק ממידת חסידותו של רבי נהג כן

אמר להן — לא:

גמרא:

אמרו לו — והלא (24) כריסו נבקעת?!

ושואלת הגמרא: חרשת — מדוע צריך לבדוק על ידי חברותיה הפקחות? איחי תבדוק לנפשה!

אמר להן: מוטב תבקע כריסו ואל ירד (25) לבאר שחת.

מתניתין:

דתניא: אמר רבי: חרשת היתה בשכונתנו — לא דיה שבודקת לעצמה, אלא שהחברותיה רואות, ומראות לה דם בדיקתן לבדוק אם טהור או טמא, לפי שהיתה בקיאה במראות הדם?!

החרשת [שאינן בה דעה משום שלא למדה], והשוטה [שדעתה לקויה מלידה], והסומא, ושנטרפה דעתה — הרי אם יש להן מכירות שהן פקחות, חברותיהן הפקחות מתקנות אותן על ידי שבודקות אותן להוכיח (26) שלא נטמאו בנדה, ואם נטמאו מטבילות אותן והן אוכלות בתרומה, אם הן כהנות.

ומתרת הגמרא: התם בשכונתו של רבי איירי בחרשת שהיא מדברת ואינה שומעת. שהיתה שומעת מקודם ולמדה אז לדבר

המג"א כט"ז שרק לאמה אסור להושיט.

ובחידושי ר' ראובן [יבמות יד] תירץ על פי שיטת הרא"ש [בריש הפרק, לענין בדיקת זב] שבמקום הצורך אין איסור, ואם כן י"ל שגם להנצל מעוון לא גרע משאר צרכים והותר להוציא זרע לצורך זה, נמצא אם כן שלא נדחה איסור הוצאת זרע מפני איסור אשת איש אלא לכתחילה אין איסור במקום צורך מצווה. ודחה שאם כן לא עבר כל איסור במה שהוציא זרע, ומדוע עליו להתענות ארבעים יום.

24. בשו"ת פני יהושע [מד] ובעזר מקודש [שם, כה] ביארו שאין הכוונה שמגיע לידי סכנה מחמת הקוץ שהרי אין מחויב למסור נפש על איסור זה, וכן אין חשש שיסתרס על ידי הקוץ, שגם חשש זה יש בו כדי להתיר, דמוטב יבטל פרו ורבו פעם אחת ולא פעמים רבות. ועוד שבחשש סירוס הוא מקום צורך שהתירו. אלא הכוונה שע"י הקוץ יש לו רק סריטה בעלמא. ובחזו"א [או"ח סימן א] כתב שדין הגמרא הוא רק במקום שהקוץ גורם לצער בלבד אבל אין בו סכנה.

26. רש"י [חולין, לא, א] ביאר שמדובר ביום הוסת שרגילה לראות בו ולכן צריכה בדיקה להתירה באכילת תרומה. והקשה הערוך לנר שבמשנה [יא, א] מצינו שאסורה אשה לאכול בתרומה בלא בדיקה גם בשאר ימים, שמחמת חומרת התרומה חששו בכל יום שאולי תראה. ותירץ שבשוטה שאינה חייבת במצוות, וגם אם תאכל בתרומה אינה עוברת איסור, כל חיוב הבדיקה הוא כדי שלא יעבור הנותן לה איסור בכך שגרם לתרומה להטמא, ובזה לא החמירו כל כך, ורק ביום הוסת שמצוי דם חייבת לבדוק.

25. כתב הבית יוסף [אהע"ז כג, ב] בשם הזוהר שחמור עוון הוצאת זרע מכל שאר עבירות שבתורה. והקשה הבית שמואל [ס"ק א] שבספר חסידים נאמר שהמתירא שיבוא ח"ו על אשת איש או נדה, טוב לו שיוציא זרעו לבטלה, וצריך אחר כך להתענות מ' יום כדי שיכופר לו. מוכח מזה שעוון אשת איש ונדה חמור יותר ועדיף להכשל בהוצאת זרע מבהם.

ולאחר מכן נתחרשה, שהיא בת דעה.

הבא, במשנתנו, איירי **בשאינה** (27) מדברת ואינה שומעת לפי שנולדה כשהיא חרשת.

כדתנן: חרש שדברו בו חכמים בכל מקום שאין בו דעה כשוטה — הוא דוקא חרש שהוא אינו שומע ואינו מדבר!

שנינו במשנתנו: **הסומא** — פקחות מתקנות אותה.

ושואלת הגמרא: ואמאי? איחי תברוק לנפשה, ותיחזי לחבירתה?

ומיישבת: אמר רבי יוסי ברבי חנינא: "סומא" — אינה משנה! שיש למוחקה מהמשנה.

שנינו במשנה: ושנטרפה דעתה.

ושואלת הגמרא: שנטרפה דעתה — היינו שוטה. שכבר נכתבה במשנה!?

ומתרת: שלא מדובר שנטרפה דעתה מלידה כמו בשוטה אלא — שנטרפה דעתה, לאחר שנולדה, מחמת חולי!

תנו רבנן: כהן שוטה הרוצה לאכול בתרומה — מטבילין אותו כדי לטהרו מטומאת קרי או טומאת שרץ.

ומאכילין אותו תרומה לערב, שמותר לאכול רק אחר הערב שמש.

ומשמרין אותו שלא יישן, שמא יראה קרי בשנתו.

ישן (28) — טמא. לא ישן — טהור.

רבי אליעזר ברבי צדוק אומר: אפילו אם ישן יש דרך להאכילו בתרומה — שעושיין לו כים של עור ובודקין את הכיס לפני שבאים להאכילו בתרומה אם יש בו קרי או זיבה.

אמרו לו: אי אפשר לעשות לו כים, כי כל שכן שמביא אותו הכיס לידי חימום.

אמר להן: לדבריכם — כהן שוטה אין לו תקנה, כי שמא יראה קרי.

אמרו לו: לדברינו יש לו תקנה, כי רק ישן טמא, אבל לא ישן — טהור.

ואלו, לדבריך שעושה לו כים יש לחוש שמא יראה טפה קטנה של קרי כחרדל, ותבלע בכים! ויאכל תרומה בטומאת הגוף, שמגיע על כך עונש חמור של מיתה!

תנא: משום רבי אליעזר אמרו: עושיין לו לכהן שוטה כים של מתכת.

סימן לן] הוכיח מקושיה זו שטעמו של המעיל צדקה אינו משום חשש שהיה דם בזמן שהסיחה דעת, אלא שלקיום דין ספירה צריך כוונה, ובשוטה מועילה דעת הבודקות כדין גדול עומד על גביו [גיטין כב, ב].

28. בערוך לנר העיר שאם חוששים בשוטה שיראה בשנתו מן הדין שגם פקח יאסר אחר

27. הסדרי טהרה [קצו, יח] הביא מהמעיל צדקה שאשה שהסיחה דעת מטהרת באחד מימי ז' נקיים, כגון שהיתה סבורה שנטמאה ואין בידה להטהר ואחר כך נתברר שטעתה, צריכה למנות מחדש ז' ימים. והקשה בבית יצחק [חלק ב סימן טז] כיצד שוטה נטהרת, והרי מלבד הרגע שבו בדקה חברותיה אין לה דעת להשגיח על טהרתה שאר היום. ובבית שלמה [או"ח

אמר אביי: וצריך לעשות כס מתכת של נחושת דוקא, שהנחושת אינה בולעת כלל ולכן אין לחוש שמא יבלע בכיס טיפת זרע כחרדל.

וכדתניא בענין אחר, שאין הנחושת בולעת:

"מי חטאת" שהם המים שמעורב בהם אפר פרה אדומה, ובהם מטהרים את טמאי המתים, מטמאים את הנושא אותם באם יש במים כדי שיעור הזאה. ולדברי חכמים צריך שתהיה במים המטמאים את הנושא אותם כמות מים שתספיק בין להזאה ובין לבליעה שבולעים גבעולי האזוב [אשר בהם מזים את המים על הטמאים]. ובפחות מהשיעור הכולל הזה אין מי החטאת מטמאים את הנושא אותם.

ואילו רבי יהודה חולק, וסובר שמספיקה כמות מים בכדי ההזאה בלבד. כי רואים את

אותן גבעולין של אזוב כאלו הן של נחושת, שאינה בולעת כלל, וכאלו כל המים שעל הגבעולים יהיו מוזים על האדם המיטהר, מבלי להבלע באיזוב.

אמר רב פפא: שמע מינה מהא דאסרו חכמים לעשות כס של עור לכהן שוטה — מכנסים⁽²⁹⁾ אסורים בלבישה, שהרי הם מביאין לידי חימום ככיס.

ומקשה הגמרא: והכתיב בבגדי הכהנים "ועשה להם מכנסי בד לכסות בשר ערוה"?!?

ומתרצת: ההוא, כדתניא: מכנסי כהנים — למה הם דומים? במין פמלניא [סינור] של פרשים [שהם מכנסיים רחבות, שאינן מביאות לידי חימום]. למעלה מגיעות המכנסיים עד מתניבם. למטה הן מגיעות עד ירכיבם. ויש להם שנצים [שרוכים]. ואין להם לא "בית הנקב" מאחור, ולא "בית הערוה"

רק בהלכות תרומה. אבל מהרא"ש שהביא פסק זה מוכח שגם בזמן הזה נוהג האיסור וכן הסיק הרמ"א להלכה.

ועי' בפתחי תשובה [ס"ק ד] ובערוך השולחן [סעיף ז] שביארו שהכוונה רק לכיס העשוי למידת האבר. ובעזר מקודש [סעיף ו] התיר מכנסיים הנוהגים בזמנינו שאינם צרים ודחוקים, ואף על פי שמכנסי כהנים היו רחבים יותר זהו משום אימת המקדש אבל לחשש הוצאת זרע אסור רק צר במיוחד. ועי' ברא"ש בשבת [פרק ראשון, יט] בשם מחזור ויטרי שבזמן הגמרא נהגו ללכת עם כיס למידת האבר, וצ"ע שסותר בזה הרא"ש לפסקו שיש איסור לילך בכיס כזה. ובדברי חמודות [אות יא] כתב שגם הרא"ש שאסר מכנסיים היא רק ממידת חסידות, אולם מהפוסקים הנ"ל לא משמע כן, וצ"ע.

שישן, שהרי בזמן השינה הרי גם לפיקח אין דעת. ותירץ על פי הגמרא לעיל [ג, א] שלא חוששים באשה שתראה דם בשנתה משום שהיתה מתעוררת מחמת הרגשתה, ורק בשוטה שאינה בת הרגשה חוששים, והוא הדין לאיש יש לומר שפיקח יתעורר משנתו אם יצא קרי. ועי' בשו"ת מהר"ם [סימן ב, הובא בסדרי טהרה קצ, לו] שחילוק הגמרא בין שוטה לפקחת לדין נדה הוא רק לבית שמאי, אבל להלכה שקיי"ל כבית הלל לא קיים חילוק זה, וצריך לומר שבהרגשת קרי מודים גם בית הלל.

29. כתב הריטב"א "עכשו נהגו קולא בדבר זה ואין לי על מה שנסמוך". והרמ"א [כג, ו] הביא שיש שתירצו שרק בזמן שהיה להם תרומה אסרו מכנסיים. וכן נראה מהרמב"ם שהביא איסור זה

מלפנים, שגנאי הוא לבגדי הקדש שיהיו כך.

אמר אביי: רוכבי גמלים, שאבריהם מתחממים ברכיבתם ונטמאים על ידי הוצאת זרע — אסורין לאכול בתרומה, שמא יצא מהם זרע תוך כדי רכיבה ולא שמו לב לכך.

תניא נמי הכי: רוכבי גמלים — כולם⁽³⁰⁾ רשעים! [משום שמוציאים זרע לבטלה ברכיבתם].

הספנים — כולם צדיקים! [שסכנת הדרך מקרבת לבם לאביהם שבשמים].

החמריין — מהן רשעים, מהן צדיקים. וכפי שיבואר —

איכא דאמרי: הא⁽³¹⁾ דמכף, הצדיקים הם אלו שרוכבים על אוכף שעשוי מעץ ואינם מתחממים. הא דלא מכף, הרשעים רוכבים בלי אוכף ומתחממים בבשר החמור.

ואיכא דאמרי: הא⁽³²⁾ דמטרטין שרוכבים בצורה שירך אחת פשוטה לכאן וירך שניה לכאן ומתחממים אבריהם. הא דלא מטרטין, שיושבים על החמור כששתי הרגלים נטויות לצד אחד בלבד, כרכיבת אשה, שאז אינם מתחממים.

רבי יהושע בן לוי לייט [היה מקלל] אמאן דגני אפרקיד⁽³³⁾ [את מי שהיה שוכב פרקדן, על גבו].

מדברי הרמב"ם [תרומות ז, ו] דייק הרדב"ז שאיסור אכילה בתרומה היא רק ברוכב על גמל בלא אוכף, כי חוס עור הגמל מרובה וממהר להוציא.

32. העזר מקודש [סעיף ז] ביאר שתירוץ זה סובר שגם באוכף אסור כשמטרטין, והקשה על השו"ע [אהע"ז כג, ז] שבאוכף התיר בכל מקרה, ומניין לו לפסוק לקולא. ותי' שאין כאן חשש גמור מדאורייתא שיבוא ברכיבתו לאיסור ורק רבנן החמירו ואסרו, ולכן פוסקים לקולא כבשאר דיני דרבנן.

33. רש"י ותוס' ביארו ש"אפרקיד" הוא השוכב על גבו, ואילו הערוך ביאר להפך שמדובר בשוכב על בטנו. והרמב"ם [ק"ש ב, ב] כתב שגם על הגב וגם על הבטן אסור, וכדבריו פסק גם הגר"א [אהע"ז כג, ט].

בטעם האיסור כתב רש"י שחוששים שיתקשה אברו בתוך שנתו ויתגלה לאחרים וגנאי הוא לו, טעם נוסף כתב שחוששים שיניח ידו על אברו ויתחמם. תוס' חולקים על הטעם

30. במשנה בקידושין [פב, ב] מצינו להפך "החמריין רובן רשעים והגמליין רובן כשרים" ותירצו התוס' שהמשנה בקידושין מדברת בחמרים וגמלים שאינם רוכבים בעצמם אלא רק מניחים סחורה על גבי הבהמה ואין בהם חשש חימום כלל, ורשעותם של החמרים היא שמרמים בשעת המשא ומתן מה שאין כן הגמלים שעוברים מדברות בדרכם הסכנה משברת ליבם ואינם גוזלים.

המהרש"א העיר על שינוי נוסף בין סוגייתנו למשנה בקידושין לגבי הספנים, שהמשנה בקידושין כתבה שרובן חסידים ובסוגייתנו תיארו אותם רק כצדיקים שהיא דרגא פחותה מחסידים. וביאר המהרש"א שבקידושין מדובר לגבי גזל והם נוהגים במצווה זו בחסידות עם אותן שעמהם בספינה, אבל בסוגייתנו לענין הרהור עבירה אין לך חסיד בזה, כי אין אדם ניצול מהרהור עבירה בכל יום.

31. רש"י ביאר "אבל דרכן של גמלים לרכוב בלא אוכף", נמצא שאין חילוק בין חמור לגמל, ובכולם מותר באוכף ואסור בלעדיו. אולם